

WSTĘP

REFLEKSJE LINGWISTYCZNO-KULTUROWE W GLOTTODYDAKTYCE POLONISTYCZNEJ

O tym, że glottodydaktyka oraz lingwistyka kulturowa pozostają od dawna w relacji ze sobą, nie trzeba nikogo przekonywać. Nauczanie języka obcego nieodzownie bowiem łączy się z objaśnianiem kodów kulturowych, zawartych w pojedynczych leksemach i dłuższych fragmentach dyskursu – frazeologizmach, aluzjach, metaforach, skrzydlatych słowach, scenariuszach kulturowych, osadzonych w kulturze nagłówkach prasowych, sloganach reklamowych i złożonych tekstach kultury.

Badacze związani z nauczaniem języka polskiego jako obcego (JPJO) coraz częściej zajmują się tematyką lingwistyczno-kulturową (etnolingwistyczną) oraz stosują metodologię wypracowaną przez lingwistykę kulturową, utożsamianą zwykle z etnolingwistyką, do rozważań naukowych o charakterze glottodydaktycznym. Wśród podejmowanych zagadnień znajdują się wszystkie wymienione wyżej. Glottodydaktycy polonistyczni – krajowi i zagraniczni – wielokrotnie włączali się także do dyskusji o stereotypach (m.in. narodowych i płciowych), językowych obrazach świata oraz treściach ideologicznych zawartych w materiałach dydaktycznych, formułując wnioski na ich temat z wykorzystaniem takich metodologii, jak: analiza zawartości dawnych i współczesnych podręczników do nauczania JPJO, badania ankietowe oraz wywiady z uczącymi się JPJO. Są oni również autorami prac o charakterze teoretycznym, w których wykazują potrzebę powiązania procesu nauczania JPJO z nauczaniem kultury. Dużą popularność w glottodydaktyce polonistycznej uzyskały pojęcia *lingwakultury*, *rozmówcy interkulturowego* czy *leksykultury*, funkcjonujące w innych obszarach językowych. Wśród słów-kluczy, spajających glottodydaktykę polonistyczną z lingwistyką kulturową są też pojęcia oryginalne, jak choćby *przestrzeń kulturowa w nauczaniu JPJO* (termin Piotra Garncarka).

W różnych ośrodkach uniwersyteckich podjęto prace, a niektóre z nich zakończono, nad słownikami kultury polskiej, zbiorami esejów lub tekstów, pełniących funkcję przewodników po kulturze polskiej dla nauczycieli i uczących się JPJO. Tym ostatnim coraz częściej zapewnia się podręczniki wspomagające

proces odkodowywania różnych elementów rzeczywistości wykreowanej i nieustannie kreowanej przez użytkowników języka polskiego. W ramach seminariów prowadzonych przez samodzielnych pracowników naukowych związanych z nauczaniem JPJO przygotowywane są prace magisterskie i doktorskie, w których określone zagadnienia glottodydaktyczne są rozpatrywane w kontekście lingwistyczno-kulturowym (lub odwrotnie), stale więc zacieśniają się więzi między obydwoma dziedzinami naukowymi.

W tomie, który Państwu przekazujemy, zamieszczono 11 artykułów; jeden z nich to praca anglojęzyczna. Mamy nadzieję, że ten trend – pojawianie się na łamach „Kształcenia Polonistycznego Cudzoziemców” artykułów również w innych wersjach językowych – będzie kontynuowany. Autorzy wszystkich tekstów włączają się do dyskusji o wzajemnych relacjach między glottodydaktyką polonistyczną a lingwistyką kulturową. Wśród prac są artykuły o charakterze teoretycznym – zostały one umieszczone na początku tomu, co nie znaczy, że te umieszczone w dalszej kolejności są pozbawione refleksji teoretycznej, ani też, że autorzy prac teoretycznych nie proponują rozwiązań metodycznych.

Piotr Garncarek – autor pierwszego artykułu – podejmuje próbę przełożenia koncepcji Paula Willisa, mało znanego w środowisku glottodydaktycznym brytyjskiego etnografa i socjologa, promując tym samym metodę nauczania JPJO z wykorzystaniem środków pozajęzykowych – np. symboli, metafor, a także akcentowanej w tytule *językowej wyobraźni etnograficznej*. W artykule napisanym przez Tamarę Czerkies znajdujemy przejrzysty opis koncepcji filozofii dialogu Claire Kramsch (autorki często przywoływanej, ale znanej raczej pobieżnie) oraz etnografii mówienia, a także wskazówki związane z wykorzystaniem obu koncepcji w praktyce glottodydaktycznej. Elżbieta Łątka jest z kolei zdania, że w sytuacji mówienia o emocjach na lekcji JPJO należy rekonstruować skrypty kulturowe i eksplikować je zgodnie z metodologią znaną choćby z prac Anny Wierzbickiej, natomiast Iwona Dembowska-Wosik przedstawia badania własne przeprowadzone w USA, w których wykorzystuje pojęcie stereotypu językowego do opisu użytkowników języków dziedziczonych. Autorka ta przypisuje lingwistycie kulturowej rolę służebną wobec glottodydaktyki, przynajmniej w ramach opisywanej przez siebie sytuacji badawczej.

Aneta Strzelecka i Emilia Sztabnicka-Gradowska wykorzystują założenia dwóch koncepcji – teorii Galissona, dotyczącej badań leksykultury i pedagogiki interkulturowej, do zbadania związków frazeologicznych tworzących pole semantyczne ‘ciało człowieka’. Ała Krawczuk, autorka kolejnej pracy, postuluje, by na polszczyznę patrzeć „przez okulary” innego języka (w tym wypadku ukraińskiego), a swoje propozycje dydaktyczne opiera na teoriach wypracowanych w językoznawstwie kognitywnym. W artykule napisanym przez Jerzego Kowalewskiego również znajdujemy rozważania na temat specyfiki nauczania języka polskiego na Ukrainie; autor formułuje hipotezę (wykorzystując metodologię badań stereotypów), zgodnie z którą mentalność użytkowników można rozpoznać na

podstawie cech składniowych ich języka. Kamil Szafraniec ocenia przydatność niezbyt dzisiaj cenionej metody gramatyczno-tłumaczeniowej na lekcjach JPJO, akcentując zarazem jej walory w zakresie przybliżania uczącym się zjawisk kulturowych. Wiola Próchniak, wychodząc z założenia, że język to „symboliczny przewodnik po kulturze” (motto artykułu), zachęca do kształcenia kompetencji interkulturowej uczących się z wykorzystaniem tekstów literackich i na przykładzie wiersza Stanisława Balińskiego pokazuje, jak to robić. W kolejnym artykule Beata Grochała stawia pytanie o to, czy zasadne jest stosowanie tekstów kabaretowych na lekcji JPJO, następnie ilustruje wybranymi przykładami trudności z tym związane. W ostatnim, anglojęzycznym, artykule Grażyna Zarzycka przedstawia socjokulturową analizę strategii nazewniczych, stosowanych w dyskursie prasowym z lat 1989–2003 na temat słuchaczy Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców UŁ oraz ich siedziby i wyciąga wnioski na temat sposobów utrwalania przez dziennikarzy negatywnych skryptów mentalnych.

Jak widać, autorzy prac publikowanych w 19. tomie KPC nie tylko kontynuują stare wątki, ale w dużej mierze otwierają nowe pola w dyskusji na temat związków między glottodydaktyką a lingwistyką kulturową.

W II części tomu zamieszczamy recenzje czterech prac. Trzy pierwsze, napisane przez Beatę Grochałę, Grzegorza Rudzińskiego i Grażynę Zarzycką, dotyczą trzech monografii (autorstwa Anny Żurek, Anny Seretny oraz Przemysława E. Gębala), a przedmiotem opinii sformułowanej przez Iwonę Janowską są konспекty lekcji JPJO wydane na płycie CD.

Grażyna Zarzycka